

TAJEMNÉ STEZKY

ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ

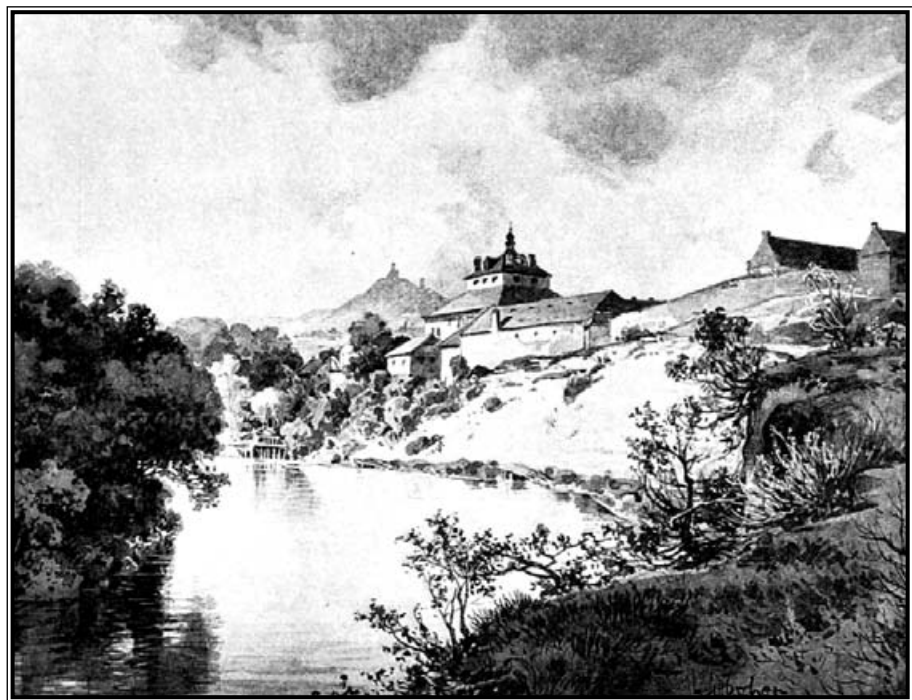
LUBOŠ Y. KOLÁČEK

REGIA

Tajemné stezky České středohoří

TAJEMNÉ STEZKY

České středohoří

Země krutých Lučanů.
Nejkrásnější alchymická zahrada Světa.
Rodný kraj loupežníka Babinského.

Luboš Y. Koláček

Publishing © 2009 by REGIA
Text © 2009 by Luboš Y. Kolářek
Photo © 2009 by Petr Martinec
Cover & Graphics © 2009 VR Atelier

All rights reserved. No part of this book may be reproduced
in any form or by any means without the prior written consent
of the Publisher, excepting brief quotes used in reviews.

Printed in Czech Republic

ISBN 978-80-86367-72-9

„Živající ještěrka“ z Českého středohoří

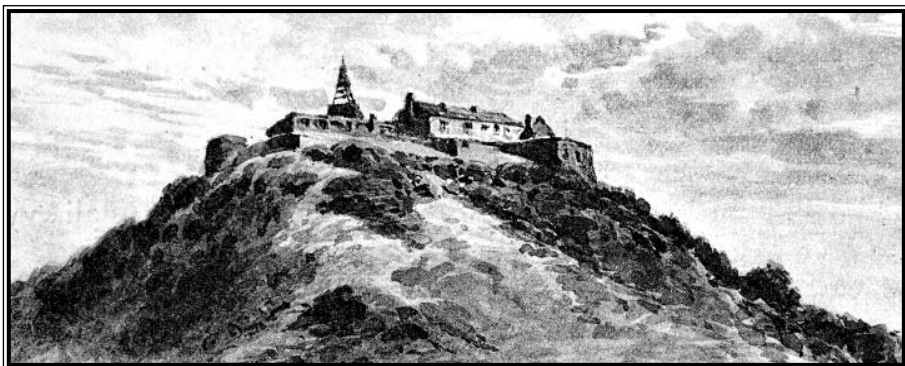
Půvabná krajina Českého středohoří se rozkládá na území severních Čech (státem chráněnou oblastí byla vyhlášena 19. března 1976). Je jakýmsi přirozeným valem malých i větších kupovitých a kuželovitých vrchů, které vznikly působením třetihorních tektonických pohybů a lávových výronů. Nejvýrazněji z nich se hrdě vypíná do výše 837 metrů vrcholek někdejšího vulkánu Milešovky, zvané zde „královna Středohoří“. Máme z ní překrásný výhled na okolní krajinu, jež potěší naše oko nejmohutnějším viditelným projevem prehistorické sopečné činnosti i na území České republiky.

Nic podobného nepotkáte v celé Evropě!

Navíc tu najdeme malé i větší termální prameny, vyvěrající z dodnes rozličně „horkého“ podzemí.

Historický význam jednotlivých oblastí a důležitost hustě rozesetých šlechtických tvrzí, hradů, vsí, městeček a měst, se tady v průběhu plynoucích časů porůznu mění. Má na to vliv nejen méně či více významná místní šlechta, ale i vévodové, králové a císaři, kteří tudy v průběhu věků prošli. Někteří si magicky krásné končiny Českého středohoří zamilovali. Měli tu svá letní sídla i nejrůznější správní celky. Středohořím procházely též významné kupecké stezky a mohutná řeka Labe vybízela k plavbě oběma směry. Také její brody mívaly patřičný význam v dobách, kdy ještě Čechy neoplývaly mosty.

Jakýmsi administrativním srdcem i mozkiem zároveň jsou tu dnes Litoměřice, které České středohoří ohraničují spolu s Libochovicemi, Louny, Žatcem, Mostem, Bílinou, Duchcovem, Teplicemi, Ústím nad Labem, Děčínem, Benešovem nad Ploučnicí

Vrchol Milešovky.

a Úštěkem. Každá z těchto lokalit i s přilehlými památkami zanechala hlubokou stopu v historii České země, dály se tu věci oslavné a poetické, na druhou stranu však i kruté, děsivé a tajemné...

Ale k tomu se ještě dostaneme...

Českým středohořím protéká, místy 300 až 500 metrů hlubokým údolím, dominantní řeka Labe; jeho rozlohu vymezuje plocha 1 265 km² a na severu ho odděluje od Krušných hor severočeská uhelná pánev. Samotné České středohoří se od jihozápadních nížin protahuje jako zívající ještěrka až po severovýchodní vrcholky Lužických hor, jakoby se alchymický salamandr, právě se probudivší v athanoru Starého Mistra, rozhodl jako (25 kilometrů široký) magický Fénix vstát z životadárného ohně, zív si a protáhl se napříč severními Čechami do ospalé délky fascinujících 76 kilometrů zázračného a odedávna i tajuplného kraje.

Vždyť České středohoří přece vzniklo mohutnými výrony bublající ohnivé pece Matky přírody, o čemž svědčí více než sto a šedesát vulkanických kuželů, co tu od pravěku dýmají a posléze už jen tiše a chladně dominují této neobyčejné krajině.

A jak je to s poklady?

Ty jsou prý ukryty v jeskyních, co se otevírají pouze jednou do roka, anebo v tajných podzemních komorách desítek zdejších prastarých hradů a tvrzí...

V podzemí tu lze objevit drahokamy – české granáty a dokonce i diamanty.

Také zde umíme potkat pravěk i středověk v nejrůznějších formách; můžeme tu na mnoha místech vidět i jinak vnímat zázraky přírody, jež nám – tomu věřte! – jinde neukáže. A to nemluvíme o magických kamenech, menhirech starých Keltů i Slovanů, o jejich bozích, vtělených do přírodních dominant, či o zakletých místech, plných nejrůznějších strašidel: málokde už dnes člověk potká takovou hustou síť skřítků a divoženek, zakletých hříšníků i čarodějů, bílých paní a celou řadu těch dalších nejrůznějších strašidel, strašidýlek, běsů i běsíků.

A co tu jen řádilo loupežníků?!

Podíváme-li se pak hlouběji do historie, potom zvíme, že i tuhle neobyčejnou zemi kdysi na čas ovládli bájní Lučané, vedeni svým krutým, pyšným a samolibým knížetem Vlastislavem, kteří se jednoho dne rozhodli „...vrátit svou bývalou slávu“.

Postavili mohutné voje a vytáhli ku Praze, do nechráněných Čech, jejichž lid i vesnice už dlouho předtím sužovali krutými nájezdy. Začneme proto naše povídání o Českém středohoří oním dramatickým příběhem o krvavé válce Čechů s Lučany, abychom pochopili, kdože tu – od počátků novodobých lidských věků – byl vlastně pánem a jak se tehdy žilo těžce zkušnému lidu českému. Nejlépe onu veleslavnou legendu vypráví spisovatel Alois Jirásek ve svých „Starých pověstech českých“. Pojdme si je tedy nyní otevřít na straně 71, kde se nad dramatickým obrázkem pradávných reků vznáší hejno dravých ptáků a pod ním můžeme číst lákavý nadpis této nesmírně krvavé kapitoly.

Lucká válka

Když kníže Křesomysl odešel na věčnost, byl nastolen na Vyšehradě Neklan. Ten vládl všemu českému plemeni moudře a mírně. S Litoměřici a Lemuzi měl pokoj a lásku a jeho slovo a vůle mnoho vážily u jejich vojvod. Na půlnoc však a na západ měl zlého souseda, to Vlastislava vojvodu, jenž vládl v končinách hrdých Lučanů při Oharce a Horní Mži. Neklan byl mírný s rozšafný, Vlastislav divoký a vášnivý. Neklan bázlivého srdce, Vlastislav bojechtivý. Nic nedbal dobré sousedské vůle, nic práva ani spravedlnosti a krev proléval bez milosrdenství.

Své sousedy tiskl krutě a táhl nejednou po zemi Lemuzů, Litoměřiců i po zemi Čechů se svou divokou družinou a bral daň na všech krajinách.

Po veveřici bral i po černé kuně z ráda, a když se mu opřeli, musili platit daň nejen za sebe, než i za pobité. Daň bral a lidi též, nejvíce ženy a děti, a zajaté prodával do otroctví. A měl jich tolik, že je dával lacino franckým hostem i bradatým židům, kteří přicházeli pro otroky a otrokyně.

Když naposledy vpadl do české země, soužil huře nežli kdy jindy nebohé kraje. Kudy Lučané táhli, všude hořelo. Zapalovali přibytky, sruby, stodoly, stáje, a nebylo dědiny, kdež by nehořelo. Všechno vzplanulo ohněm, nepřítel dorážel mečem a odháněl celá stáda dobytka. I utíkali lidé z dědin ke hradům, za náspy a hradby; než ani ty jich nechránily.

Hrad Dřevic na pomezí neodolal síle Vlastislavově; i Slaný dobyt, pak Budeč lehl popelem; odtud se hnali Lučané jako zátopa rozlehlou plání k Levému Hradci poblíže Žalova, posvátného místa, tam kde Řivnác strmí nad Vltavou.

I sklíčili levý Hradec, od něhož pak chtěli na sám Pražský hrad se obořiti, a nedali nikomu z hrádku vyjítí aniž tam koho pustili s potravou. Veliký hlad nastal na hradě, když obležení prodlilo. Již tam všechen dobytek pobili a vzácná byla hrst mouky a dobrý každý hnát.

Toužebně vyhlíželi obležení z valů a srubů a zraky své ustavičně obraceli na „velkou cestu“, jež vedla do Levého Hradce přes Ůnětice blíže Lysolají, přes dědinu Holíšoviců na Letenskou pláň ku Pražskému hradu; tam kníže nejraději bydlil. Dychtivě vyhlíželi jeho vojsko, jež měl je vybaviti.

Než marně. Pomoc z Pražského hradu nešla, „veliká cesta“ zůstávala prázdná a opuštěná. Tu pak zoufali na Levém Hradci a hladem mdlí, vpadlých toáří a chorobně lesklých očí kladli zbraň na zemi a říkali:

„Již musíme umřítí hladem, neb pomoc nejde. Vzdejme se raději Lučanům, ať již učiní cokoliv, ať nás pohubí nebo poživí.“

Již chtěli tak učiniti; než v tom postřehli, že se Lučané zvedají, že opouštějí ležení a že se dávají na odchod. Došla jim bezpečná zpráva, že Lemuzi, Litoměřici a s nimi též Děčané táhnou Čechům na pomoc, a jim Lučanům zrovna v záda a v bok.

Vlastislav se rozlítil a těžkou přísahou se klel: *Ať nemá pomoci od Peruna, ať bude otrokem po celý život budoucí, jestliže přehoví Děčanům, Lemuzům a Litoměřicům. A České plémě že pokorí, že pověsí svůj štít ve bráně Pražského hradu na znamení vítězství.*

I odtáhl od Levého Hradce, protože musil, aby jako zrno mezi dva žernovy se nedostal.

Záhy se však vymstil a to nejprve Litoměřicům tím, že na jejich půdě vystavěl silný hrad mezi dvěma vrchy Medvědí a Přípětí. Hrad ten nazval svým jménem Vlastislav a dal do něj posádku silných, surových mužů k oukladům proti sousedům proto, že pomáhal Čechům.

(Mimoходом: onen „Vlastislavův hrad“ prý opravdu reálně existoval, jak tvrdí sám Jirásek, podle něhož stával na Litoměřicku, v Lovosické oblasti. „Vrchy Mědvědí a Přípět, uvedené u Kosmy, služí u Dalimila Přípeka a Lovos, nyní Ovčín u Vchynic.“ Ze starověkého hradu se do dnešních dnů zachovaly už jen ochranné valy. Stával prý poblíž obce Vlastislav na návrší nad řekou Oharkou. Na místě knížecího sídla byl prý asi později postaven centrální hrad žatecký. Leccos jistě prozradí moderní archeologické vykopávky, které však dosud nebyly natolik zpracovány, aby mohly být publikovány. Už spisovatel Alois Jirásek se nicméně zmiňuje o „...vykopané pravěké kovadině“.)

I zalekli se Lemuzi s Děčany; prosili o pokoj a slíbili Čechů nechati a platiti stálou daň. Když o tom pražský kníže uslyšel, velmi se zkormoutil. Jsa malé mysli, netroufal si sám bez spojenců a proto se ustanovil, že raději povolí, než aby došlo k válce.

I vybral poselstvo několika vladyků, kteří měli s vojvodou Lučanů jednati o mír a sousedskou vůli, a devzdali mu vzácné dary: několik váčků ryzího zlata, dvě kovové přilbice, štítý krásné a deset výborných koní ušlechtilého chovu.

Vlastislav sedě na vysoké, dřevěné stolici i malované, sám v sobolové, drahé čepici s volavčím peřím, ve vzácném plášti z cizozemské tkaniny tuhých přehybů a velikých spinadel, hleděl zvysoka, zpod přimhouřených víček na posly. Hrdě je přijal a když oznámili vzkaz svého pána, hrdě k nim promluvil:

„Slyšel jsem, oč nás kníže prosí. Také jsem viděl dary, které mi poslal. A to neopatrně učinil. Jistě mně neposlal všechno zlato, co má, ani všechny koně a bohatstvo. To, co poslal, jen na vnađu mně poslal. Jen si to zase vezměte a knížeti vyřídte, že mu za tu vnađu děkuju, ať mi to všechno dobře schová a opatří. Přijduť si k němu pro všecko co má, a spolu vezmu také to, co nyní vracím. A vy, rychle odtud! Abyste tu místo darů nenechali svých hlav!“

Vladykové se lekli, ihned se obrátili a co nejkvapněji se uraceli, aby již měli Lucko za zády. Když pak na Pražském hradě vše oznámili, zbledl kníže Neklan a neutajil svého leknutí nad tím, že Vlastislav ve svém hrdopychu zadychtil, aby vládl nad českou zemí jako nad svou.—

Jak Lucký vojvoda tu pyšnou řeč ku pražským poslům promluvil, dal hned všude po všech pětí župách Lučánské země hlásiti, aby vstal každý k vojně.

(Podle Kosmovy kroniky se tehdy země Luňanů dělila na pět samosprávných území: nejujodnějši a vřbec hlavní z nich se rozkládala na řateké rovině a říkalo se jí Luka, a právě podle ní se také jmenovalo „celé to plémě“ Lučanské. Druhé území bylo při Březnici či Brocnici, kolem dnešní bystriny u Blřan, třetí pak na Chomutovsku, u říčky Úzké, vlévající se u Postoloprť do Oharky. Pak je tu ještě čtvrtá řupa, zasahující částečně na loketskó a pátou byly myřleny lesnaté končiny u horní Mže, kterou později Čechové přejmenují na Vltavu.)

Jel posel v čele družiny na bystrých koních. Jel, maje meč po boku, a druhý, vojvodův, železný, v kožené pochvě před sebou hrotem vzhůru; druh pak, jemu po boku, nesl u pasu popruh z lýčí ukroucený. Jak vítr se hnali posel a družina zbrojných mužů, plání i dolinou, lesem i luhem (bylo jarního času, kdy obilí vymetává), z dědiny do dědiny, od rodu k rodu, za bílého dne i před úsvitem a často i v pozdní soumrak.

Na návsích zaráželi a hned svolávali starostu i všechnu rodovou čeleď, všechny jonáky a muže. Jak se sběhli, posel vytrhl z pochvy vojvodův meč a mávnuv jím pře sebe do výšky, označoval rozkaz, ať každý, kdokoliť přesahuje výškou svého těla míru tohoto meče, ať vstane bez prodlení k vojně, ať vezme štít a chopí se zbraně, ať spěje k vojvodovu hradu, kde sbírá se pole proti Čechům.

V tom druh jeho odvázal od pasu lýčený popruh, povznesl ho nad hlavou, posel pak ukazuje na to lýčené oko hlásal vojvodovu strašlivou hrozbu, že každý, kdož by vytáhl do pole později, nežli udáno, že každý bude takovýmto popruhem oběšen, ať každý to ví, ať není pak výmluvy žádné.

A dále volal posel, ať každý, kdo má sokola krvestřeba, nebo raroha, krahuje nebo káně běložora, ať vezme je s sebou do pole, ať nikdo těch dravců doma nenechá. Kdo by tak neučinil, kdo by se poli vyhnul, ten že bude tímto mečem popraven.

I zamával zase vojvodským mečem, až zasvítíl na slunci prudkými záblesky. Pak měřili tím mečem po všem rodě, muže i jonáky; všechny měřili a pak na vrubech počítali, aby mohli vojvodovi oznámit, co vojínů dá každý rod, kolik jich do pole vypraví.

A již opět na koně vsedali, v slabiny je bodali a dál hnali se k sousednímu rodu, a dál, a dál. Pověst letěla před nimi, a všude čekali vojvodův válečný meč. Pastevci z občím s úžasem hleděli na divé jezdce; v dědinách je mužové hlučně vítali, řeny starostně. Všude způsobili neklid a ruch, i starostí dost ženám a dívkám...

...I chystal se osmahlý, divoký lid divokého zálesí, hned nechal role i lesa, a silné, upravené ruce chápalý se toporů, těžkých mlatů a snímaly velké štíty, dobře žilované, tuho potažené černalými kořemi, i brali z bidel sokoly krvestřeba, rarohy, krahujece a na svory ve smečky zuřivé psy vlčího plemene, uvyklé na krev a zápas s litymi dravci hlubokých hvozdů.

...Strach padl na pražského knížete, když uslyšel, co se po Lucku děje, že tam Vlastislav sbírá vojsko. Neklan se bál a nezmužil se ani, když mu ohlářeno, že všichni rodové, všude po všem plemeni jsou popuzeni řpupností Lučanů, že všecka země je vzhůru a chystá se do boje.

Již zařinčela zbraň ve hradě a kolem na letenské pláni. Odevšad rozléhal se řehot válečných koní a hluk vojínů a zpěvy. Ale kníže Neklan se choulil na hradě v nejzazší jizbě, všeho se lekaje. Nemohl se vzchopiti, nevěřil, že by mohl nad Vlastislavem zvítěziti. Marně mu přátelé domlouvali. Na nemoc se vymlouval, že běsové oslabili jeho tělo i kosti. Teprve když Čestmír, jeho příbuzný, junák urostlý, krásného těla, trpko mu vytýkal, že nejedná mužsky, že všichni jsou již do vojny uchystáni, že jenom na něj čekají a bez něho že pozбудou myslí, řekl Neklan:

„Nepůjdu, nemohu. Ale jdi za mne. Vezmi mou zbraň a zbroj i koně mého a veď je, ať věří, že vede je kníže.“

I vzal Čestmír knížecí zbroj, kroužkovou brni a kovovou přilbu cizího díla, pod ní kroužkovou kuklu přes uši a tváře, část přes bradu a hrdlo, i veliký štít kovem se lesknoucí, vzal na sebe knížecí plášť, vsedl na Neklanova bujného vrance a vyjel, doprovázen předními lechy, na Leteň, pláň, kde sešlo se vojsko.

Všichni jásali a zbraní řinčeli, když shlédli knížete; hned počali se stavěti v šiky, pěší i jízdní, v býcích přílbách nebo v kosmatých čepicích, s oštěpy v rukou, s praky, s luky a toulci plnými šípů s dobrými nálepy.

Zářícím vzduchem se míhaly blesky od lesklých hrotů i tasených mečů; i náušnice v uších přemnohých bojovníků se zaleskly na slunci míhavým třpytem. Čestmír na oraném koni přehlížel vojsko, když byl za všechny vzdal oběť bohům.

Jak mečem kupředu mával a vzkřikl junáckým hlasem, vykročili. Země zaduněla pádnými kroky i dusotem koní a povětrí se chvělo bojovým křikem i zpěvem. Houf za houfem táhl před Čestmírem, muži všech plemen, podle rodů i počtu i síly své...

...I táhlo vojsko „velikou cestou“ na Lysolaje a dál přes Kozí Hřbety tmavých skal, a zanechavše Levý Hradec vpravo, brali se chvatně proti Lučanům, aby stavili jejich zádavy a zhouby.

Ale když došli na Tursko, širou pláň, zastavil je Čestmír, neb doslechl, že se Lučané již blíží. Včas obsadil nevelké návrší, odkud viděl nepřátelské vojsko, ano se blížilo jako černý mrak, veliké, silné, silnější, nežli bylo pražské. Vůdce však Pražanů nelekal se toho počtu. Stojí na vyvýšeném místě poblíže starého dubu, jenž o samotě tu rosl, promluvil k svému vojsku. A vojsko poslouchalo, domnívající se, že slyší svého knížete.

„Hle, Lučanů pyšné plémě!“ promluvil Čestmír. „Co nám již mužů pobili, co dědin vyžehli, co žen a dětí odvedli. A zase již vypalují, zase nás hubí! Vyhladit nás chtějí, zotročit. Chtíce, nechtíce, musíme se jim opřítí, abychom uhájili rodin, abychom nezhanobili České země. My pro svobodu, pro poslední svoji spásu bojujeme. Raději tu kosti své složíme, neb hanby míti nebudeme, jako kdybychom utekli. Nebudeme utíkat, zůstaneme a já půjdu před vámi. Padne-li má hlava, nic se nelekejte, upřed se žeňte, až zvítězíte. A zvítězíte, mne tu pak, v těchto místech, kdybych padl, pochovejte.“

I vzkřiklo vojsko v nadšení a po všech houfích volali:

„Kde padne tvá hlava, i své hlavy složíme!“

„Zvítězíme!“

„Lučany pobijeme!“

Zatím se přiválilo na Tursko Lučanů vojsko, jízdní, pěší, všichni dobře vyzbrojení, se štíty pevně žilovanými, mnozí v brnících neb alespoň ve vlněných prošřvanicích... v huních a kožeshinách, v kosmatých čepicích, s hrubými oštěpy a těžkými mlaty. A mnoho psů vedli na svorách, vlčí, zlé ovčácké i hrubé vlkodavy. Jiní nesli na ruce, na rameni dravé ptáky, sokoly krvestřeby, raroxy, kánata bělozory. Tak postavili se šikem po širé pláni tváří na poledne proti Čechům, kteří levým křídlem svého šiku obsadili návrší k západu, pravým pak se opírali o lesnatá návrší nad Chejnovskou dědinou.

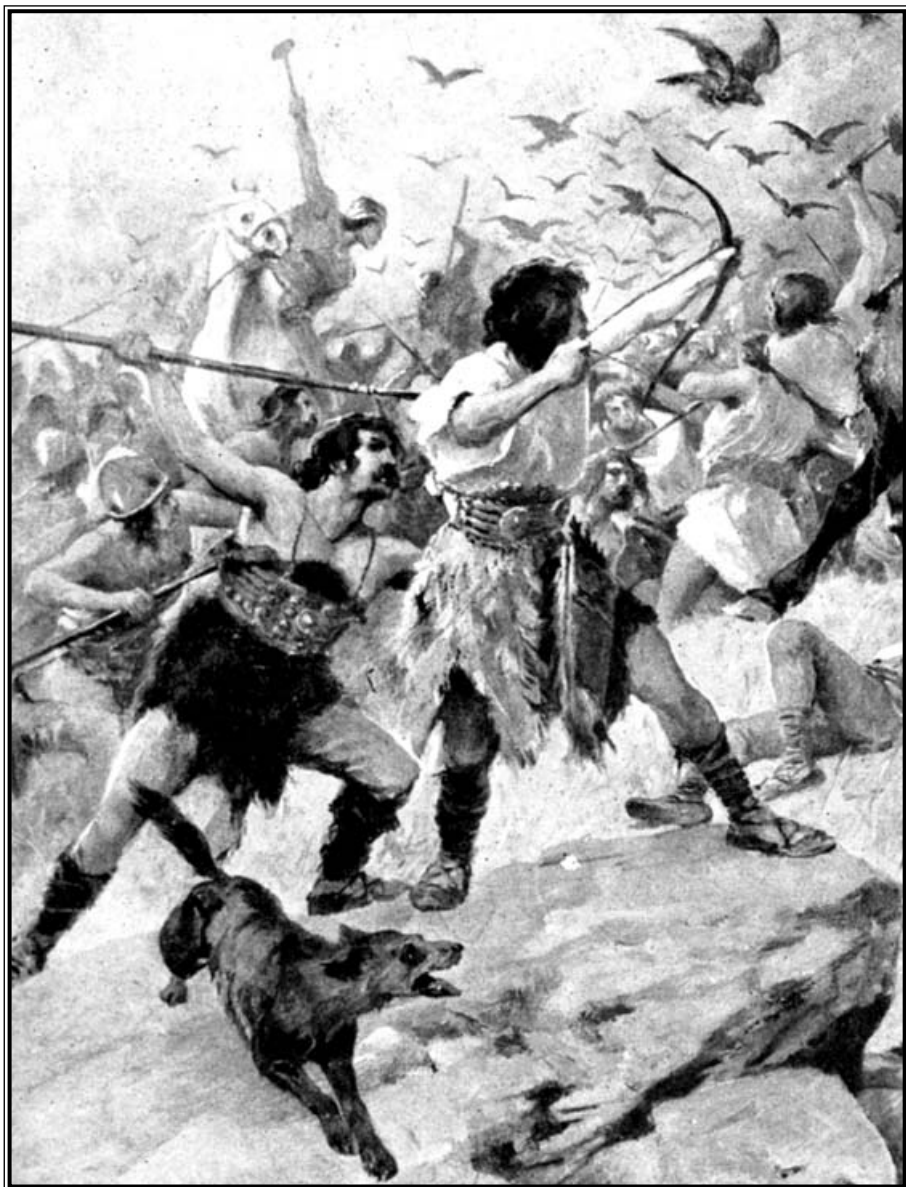
I šel ohromný hluk ze všeho Luckého šiku jako hřímání z mračen; průrůzné hlasy zuřivých zvířat, psi štěkot a lidský křik, ržání koňů a troubení rohů, že hřmot ten se rozléhal daleko po Tursku poli.

Všem v čele jel hrdý Vlastislav v kovové přilbě v plátkovém brni, maje nahý meč v ruce. Jakmile zhlédl Pražany, a že neprchají, že stojí, zastavil své vojsko a se třmenů k němu promluvil hlasem dalekozvučným:

„Vizte ty bázlivoce zbabělé! Vršku se chytají. Ale nic jim neprospějí, neboť jsou slabí, slabší než my a bázlivoé jsou mysli. Vidíte, jak se nás bojí. Hned se dají na útěk, jakmile se na ně oboříme. Žeňte na ně úprkem, prudece, aby byli zdrzeni pod vašimi nohami jako osení krupobitím. A psy vypusťte, ať se nachlemtají jejich krve, a ptactvo pusťte na postrach, rozplašte je jako holuby!“

V ten okamžik zašuměl nad Lučany mrak divokých ptáků. Pout zproštění vznesli se do výše a v divé směsici letěli vzhůru v zmateném hemžení...

...za smečkami a dravců mrakem Lučanů válečný křik a troubení rohů,
až příval divých těch hlasů a zvuků zalehl po širém Tursku...

Jako vystřelené šípky vyrazily smečky psů ze svor, vyrazily s divým štěkáním a letěly různobarevné, v strakatém proudu vpřed. V ten okamžik zašuměl nad Lučany mrak divokých ptáků. Pout zproštění vznesli se do výše a v divé směsici letěli vzhůru v zmateném hemžení jako v sněhovém chumlu; a bylo slyšet perutí šum a skřehotání, hýkání, křik.

Stín padl na Lucké od živého mraku; padl, ale již dále se nes' po pláni, polem, jak ohromná černava hnala se povětřím vpřed tam, kde stál Pražanů voj.

Na zemi dole zuřivý štěkot a lání, zběsilý hafanů běh; v povětří šum a nesčetné hlasy, vše v pusté směsici, až zaléhal sluch. A za smečkami a dravců mrakem Lučanů válečný křik a troubení rohů, až přival divých těch hlasů a zvuků zalehl po širém Tursku.

Lučané zběsilí v divokém nadšení, po krvi dychtiví hnali se plání, a v čele Vlastislav vojvoda na koni s vlající hřívou, křiče, vpřed mávaje mečem. Kolem a za ním vojínů roje všichni v zuřivém útoku hnali se zardělí, vyvalených očí, křičíce chraptivým hlasem.

Vtom Čestmír jako balvan, když bleskem odražen s hory se valí a všecko na cestě drtí a boří, pustil se přílivu Lučanů vstříc. A za ním vojsko. Rod předháněl rod, ale v čele všech pořád jen Čestmír v knížecí zbroji. A již se srazili, a již se bijí, bodají, tepou, a Čestmír v nejhustším davu. Sekal a sekal, jako makovice padaly Lučanské hlavy.

Vtom Vlastislav vyrazil z davu náhle jako blesk a rovnou se obořil na vůdce Pražanů. V divokém chumlu nastal jich zápas, krutý a dlouhý. Rána na ránu až přšely jiskry, až Luckému vojvodovi vypadla uzda z ruky a z druhé meč. S koně se kácel, sletěl zalitý krví a mrtev dolů mezi padlé a raněné tlupy, jež deptala kopyta koní.

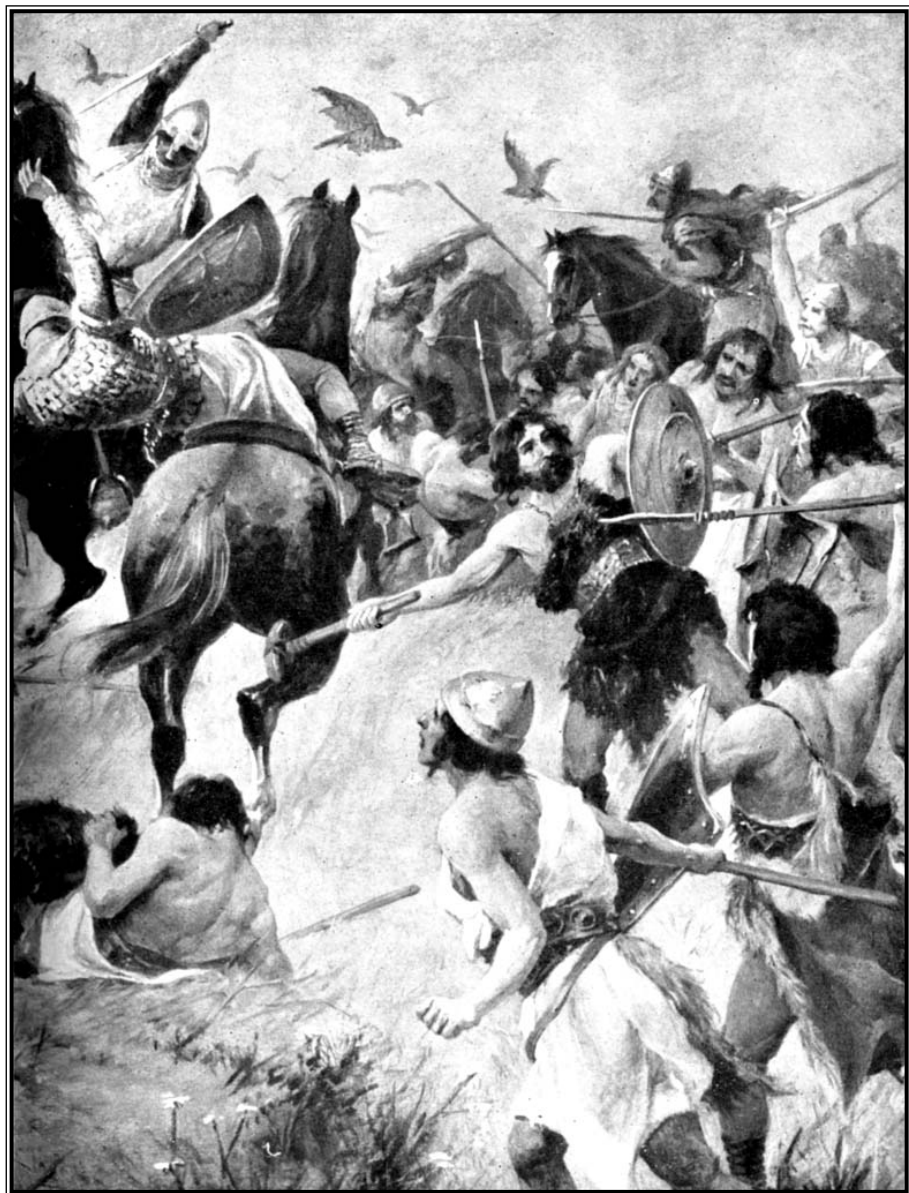
Křik hrůzy a vzteku, křik divé radosti zahřímal kolem krvavou vřavou. Pražané novou silou udeřili, kupředu se probíjeli, a Lučanů voj již kolísal, couval. V ten okamžik padl Čestmírův kůň. Než jezdec sám vyskočil na bystré nohy dále zas bodal a klestil si cestu, chráně se štítem.

Již nejeden šíp vězel v kroužkové brni, již několik oštěpů trčelo v kožích černého štítu. A pořád lítaly šípy a kopí a nově se zabodly v štít prudkými ranami, až třásla se ratiště. Než i ruka silného hrdiny se třásla zemlena tíhou. Čestmír již křičel na vojíny, aby mu podali jiný štít. Již chtěl svůj odhodit, vtom zabodl se těžký oštěp do jeho těla, a vůdce vráz na zem klesl se štítem na rameni, se zbraní v ruce, plný šípů a kopí vražených uprostřed ukrutné seče.

Stalo se, jak před bitvou řekl. Jeho hlava padla, ale vojínů jeho zuřiví tou ztrátou, hnali se divočeji vpřed a bili, nikoho neživili, až potřešli Lučany do jednoho. Dravé ptactvo se rozlétko, zuřiví psi pobiti neb se rozběhli, ale z Lučanů zůstali na krvavém poli všichni i vojvoda...

...Zrupnost Lučanů zkrušena, jich síla zničena. Pražané jásalí, ale jásaní tichlo, jak pohlédli na mrtvého vůdce. Nesli jej ve zbroji a štít jeho plný oštěpů, nesli jej na chlomek, kde chtěl býti pochován. A tam, kde přílbu mu sňali a zbroj, hlasně hořekovali, když poznali, že to udatný Čestmír, a jak se obětoval.

I připravili hned hrob na chlumu pod starým dubem, a když tělo v noci po bitvě spálili

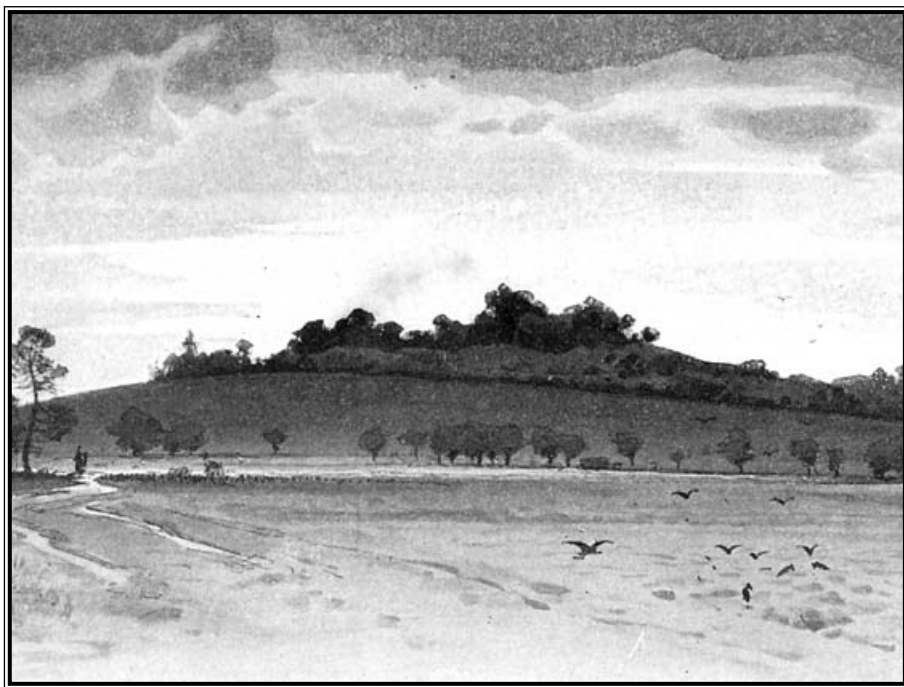
Luckému vojvodovi vypadla uzda z ruky a z druhé meč, s koně se kácel, sletěl zalitý krví a mrtev dolů mezi padlé a raněné tupy, jež deptala kopyta koní...

a pochovali, nasypali na hrob velikou mohyly, a celé pak vojsko učinilo tryznu svému padlému vůdci.

Připravili medu mnoho, uvařili jej a potom sedli pít a pili na paměť. A přijel Neklan z Pražského hradu a poplakal nad hrobem Čestmírovým. Když tryznu udělali a popili, vstalo všecko vojsko a vytrhlo do pole dál do Lučanské země...

Hnali se nejprve na sever, kolem nedalekého památného Řípu do dnešního Českého středohoří, kam již za okamžik – stejnou cestou – vyrazíme i my...

Snad ještě dodejme, že místu na zmíněném návrší, kde byl Čestmír pochován, se v Tursku od té doby říká „Na Krlíši“. Ještě kronikář Hájek z Libočan o něm hovoří jako o „...vršku dosud osazeném dubem“, jenž v té době slul „dub silného rytíře“. Historik Dobner pak vypravuje, že na polích u Turska viděl prý „...kus skály, který prý sem byl přivalen na hrob hrdiny Čestmíra“. A když se podíváme stranou na jihovýchod od dotyčného návrší, nemůžeme přehlédnout jedno místo v poli, nazvané „Na Zabitém“.

...místu, kde byl Čestmír pochován, se v Tursku od té doby říká „Na Krlíši“

Tajemství alchymistické zahrady

Chceme-li objevit vše tajemné na cestách po Českém středohoří, pak zcela jistě nemůžeme vynechat jejího magického Ducha, ukrytého ve zdejších alchymistických pláních a zákoutích. Vždyť – co může být tajemnějšího, než alchymie, která odhaluje nejhlubší záhady naší matky Přírody? Tajemství alchymických cest však nepochopíme bez nezbytného „filozofického“ poučení a výkladu s magickým kontextem. Můžeme se přitom opřít o zasvěcenou studii hermeticky vzdělaného vědce: ve své neobyčejné a z hlediska tajných věd objevné publikaci „Alchymistické zahrady Čech“ prezentuje současný historik a pedagog Josef Dolejší naše České středohoří jako podstatnou část „Severní alchymistické zahrady“. Jak tento rodák z Velké Přítočně zdůrazňuje: „Česká kotlina je celá tou nejkrásnější a nejucelenější alchymistickou zahradou na světě.“ Vymezil si ji a následně rozdělil zodiakálně (znamení zvěrokruhu) i živlově magickým kruhem, s hrotem pomyslného kružidla zabodnutým v tom nejmagičtějším bodě České republiky – v samotné Praze.

Magický kruh

Magický kruh znali už staří Sumerové a vlastně i veškeré přírodní národy. Dolejší tedy navazuje na prastaré mágy, odedávna rituálně vyrývající hrotem posvěceného meče do zemské kůry či „kůže Matky Země“ čarovnou kružnici. Ta je pak pevně stanovenými tahy pravidelně rozdělena, aby se stala základem takzvané „posvátné geometrie“ a tím i symbolem vztahu člověka a vesmíru (přírody), alchymicky vzato: mikrokosmu a makrokosmu. Vždyť právě alchymie důsledně stojí na symbolice a zmíněných vazbách či souvztažnostech. Proto i vztah člověka k přírodě je vlastně vztahem alchymisty k jeho prazákladu.

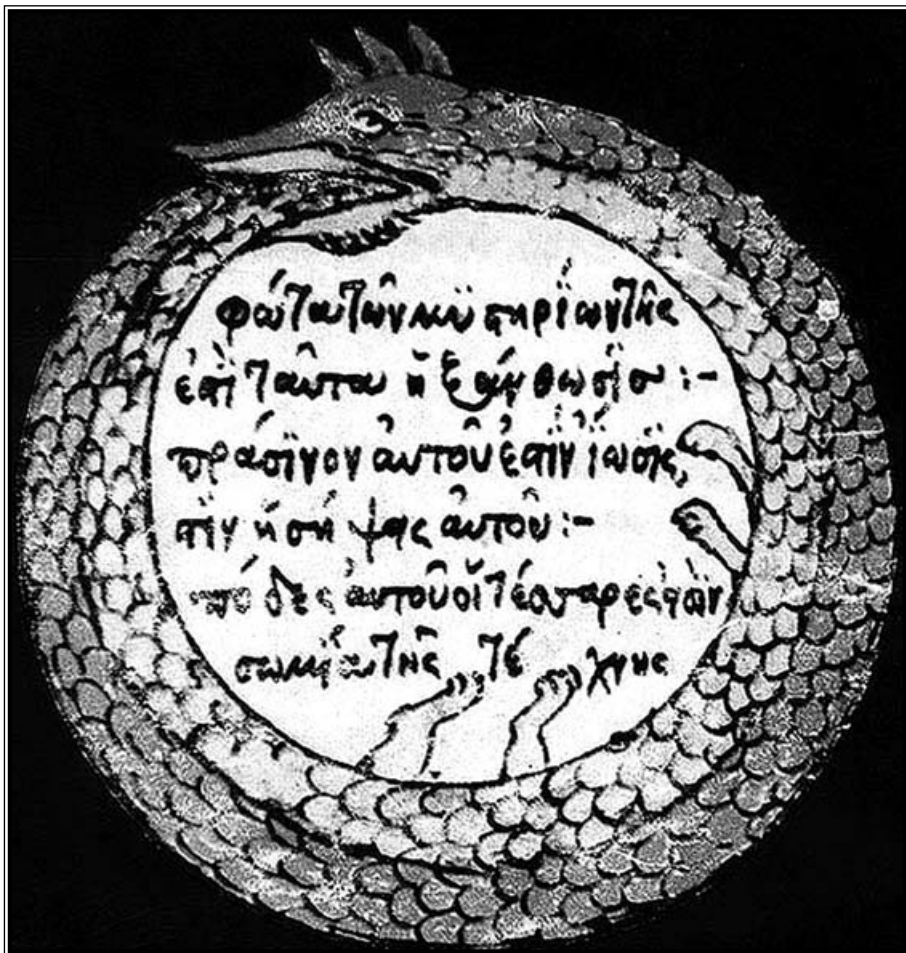
Ne každý však tohle ví...

„Kruhový obraz je geometrickým vyjádřením jednoty, afinity, rovnováhy a harmonie, protože všechny body obvodu jsou stejně vzdáleny od středu a ve vzájemném těsném kontaktu, tvoříce tak uzavřený a pokračující kruh, který je bez počátku a konce, stejně jako v metafyzice Bůh, v prostoru Nekonečno a v čase Věčnost,“ shrnuje nám filozoficky slavný mág Fulcanelli, významný novodobý znalec symboliky alchymistů. Odtud i jeden za základních alchymických symbolů „nekonečnosti“ a vzájemné návaznosti – „Uroboros“, čili do kruhu stočený had, který je zakousnut do vlastního ocasu: tam, kde končí, opět začíná. Odpovídá tím symbolice jin-jang taoistické filozofie i alchymie, harmonickému propojení dvou základních energetických principů – kladného a záporného, principů protikladných, vzájemně se prostupujících. V ev-

ropské alchymii jsou symbolizovány ženskou a mužskou silou, potažmo měsíčním a slunečním principem, kterým odpovídají konkrétní kovy. A právě ty nacházíme v nitru země, která – sama o sobě – je vlastně jedinečným živým organismem.

Netrpělivému čtenáři

„Dobrá, ale ... cože to vlastně jsou ty – alchymistické či alchymické zahrady?“ zeptá se teď jistě – snad už i poněkud netrpělivě – leckdo z dosud nezasvěcených čte-

Jeden za základních alchymických symbolů „nekonečnosti“ a vzájemné návaznosti – „Uroboros“, čili do kruhu stočený had, polykající vlastní ocas.

nářů. I v něm sice pojem „alchymie“ vzbuzuje atmosféru čehosi mystického, magického, prostě: tajemného a záhadného, leč nebaví ho už pročitat „odtažitou“ hermetickou filozofii...

Však už se brzy dopracujeme ke konkrétním příběhům.

Takže jen stručně: „alchymistická zahrada“ je v zásadě příroda ve své prapůvodní magické (neboť příroda je ve svém základu magická!) přirozenosti, doplněná – tu a tam – o prvky lidského umu, vždy však na základě principu harmonie Všemohíra.

Že to zní složitě?

Tak ještě jinak!

Jedná se o citlivé či umělecké, především ale harmonické zásahy člověka do tvářnosti okolní přírody, jimiž pak otevírá utajené energetické kanály, uvolní zemské síly a také umožní dalším návštěvníkům pochopit její nehlubší principy a možná – kdo ví? – možná i odhalit tajemství Kamene mudrců...

Jde o to, že učení alchymisté odedávna vycházeli z Přírody a ve svých laboratořích pak už jen napodobovali její přirozené děje, ve snaze dojít esencí – různých forem „tinktur“ – zvaných obecně „Kámen mudrců“. Ten má umožnit proměnu běžných či „laciných“ kovů v drahé a vzácné, například ve zlato či stříbro, anebo jako „pitné zlato“ (aurum potabile) donekonečna prodlužovat lidský život. Vzpomeňme třeba jen Čapkovu „Věc Markopulos“, pokud jste dosud nečetli žádnou alchymickou knihu...

Filozofie Přírody

A co je to Příroda z hlediska alchymického nahlížení?

Nesmíme zapomenout, že podle starých mistrů je alchymie především Filozofií Přírody aplikované ve hmotě, kde se cokoliv existující podílí na kvalitě všeho ostatního. Platí to i ve vztahu kosmu a člověka. Alchymisté pracují na dosažení prapůvodní harmonie, jak napovídá už samo základní pravidlo „Smaragdové desky“ velkého Herma Trismegista, staroegyptského zakladatele všech věd včetně alchymie a magie. Dle jeho zásadního shrnutí „...jako dole tak i nahoře...“ (atd.) vše souvisí se vším, vše je proměnitelné v cokoliv, neboť všechny věci jsou v jednotě. Odtud pocházejí veškeré „zázraky“. To by mělo platit také o našem vztahu k přírodě i k sobě navzájem: „Hermes je nepřitelem onoho umělého ‚pořádku‘, do něhož lidská kultura zaklela člověka ‚magickými‘ formulkami konvencí a životních stereotypů, aby jej dokonale zbavila jeho skutečné podstaty,“ uvádí profesor Milan Nakonečný v jednom ze svých soudobých komentářů k Smaragdové desce. A tady se vlastně – do jisté míry – dostáváme i k názorům moderních ekologů: člověk by neměl přetvářet přírodu bez ohledu na zpětnou vazbu, tedy znásilňovat ji a vysávat: pouze užívat jejich plodů a surovin.

Naopak!

Měl by ji citlivě kultivovat v souladu s její přirozeností – a v tom tkví jedna ze základních zásad alchymických zahrad či parků, které bývají tvořeny na základě přísné

symboliky starých učenců. Naši předkové to uměli a jejich výtvoři se nám dochovaly, jak na mnoha místech Českého středohoří uvidíme. Činili dobře.

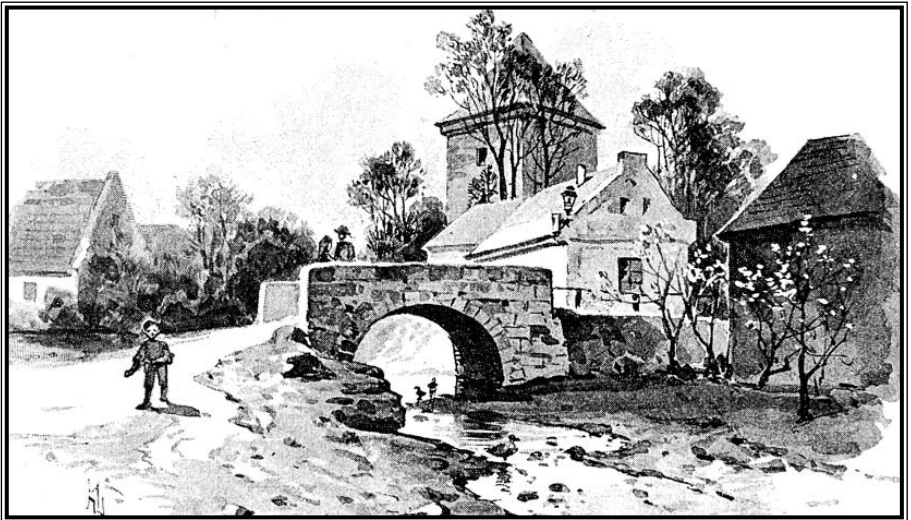
Proč?

„Je zřejmé i prokazatelné, že zemská kůra včetně podkoří je velmi citlivou kůží Země, protkanou množstvím kapilárních i mohutných, navzájem se křížících kanálů, cév, průduchů a pórů,“ vysvětluje Dolejší své alchymické pojetí. „Těmito kanály vystupují z nitra Země různé tekutiny, vedené z hluboko uložených nádrží. Ty pak v mohutné a neustávající cirkulaci přijímají retrográdní tekutiny, které vedou zpět do hlubin země, kde je zpracovávají a přeměňují. Celá země je tak mohutnou alchymistickou kuchyní či laboratoří, v níž probíhají ty nejpodivnější transformace. Pozorovat zde můžeme i ‚samovolně‘ probíhající jednotlivé fáze alchymistického Velkého Díla...“

Středověcí alchymisté pěstují i „magii v parcích“

A tak se i v Čechách zhruba od poloviny 14. století, kdy se tu alchymie stává obecně známou a rozšířenou dobovou vědou, začínají její principy aplikovat též v harmonii staveb, a to nejen budov či urbanistických celků, nýbrž i v domyšleném dotváření krajiny. Zároveň je přitom brána v úvahu celá řada okolností, včetně ekonomického využití, estetického či – v tom nejširším slova smyslu – ideového působení na člověka.

„Zmíněné snahy, podnícené v maximální míře rozvojem alchymie u nás, dosáhly svého vrcholu zejména ve století šestnáctém a doznívaly v období baroka na přelomu století sedmnáctého a osmnáctého,“ zasazuje Dolejší tvorbu alchymistických za-

Motiv z Budyně nad Ohří koncem 19. století.

hrad do historického kontextu. Nešlo však jen o lidské zásahy do přírody, nýbrž také o její vnímání v alchymickém kontextu: „Především krajina sama svým mimořádným bohatstvím a přirozenými zdroji jako Vyšší silou pěstěná zahrada, podávala alchymistům ruku a při jejich pouti za Kamenem mudrců či Elixírem života nabízela své nadobyčejné plody.“

Ti moudřejší z alchymistů (například Bavor mladší Rodovský z Hustiřan z věhlasné alchymické laboratoře v Budyni nad Ohří na území Českého středohoří, kde svého času pracoval a žil i slavný Tycho de Brahe) usilovali nikoliv o snadné zbohatnutí, nýbrž o jakési – snad až taoistické či zenové – „dosažení plnosti v klidu“, čili o život v těsném až naprostém souladu s Přírodou a vesmírem. Snažili se ve svých laboratořích (ať jimi byla pečlivě vybavená „alchymická kuchyně“ anebo třeba jen volná krajina) ztotožnit s rytmem přírodních sil a harmonicky tak vstoupit do nekonečného koloběhu vesmíru.

A právě ten, kdo něčeho takového dosáhne, může se stát nesmrtelným.

Tito „nesmrtelní“ pak prý žijí „na překrásných ostrovech“ či jiných uzavřených enklávách – v zahradách nebo sadech se zcela neporušenou přírodou a v dokonalém souzvuku se vším jejím živým i neživým bohatstvím. A my už brzy poznáme, že stejné si vystavěli i na některých místech poetického Českého středohoří.

Vstoupíme-li do podobného místa, můžeme omládnout... a možná pochopíme i víc...

Hledáme „Ráj na Zemi“

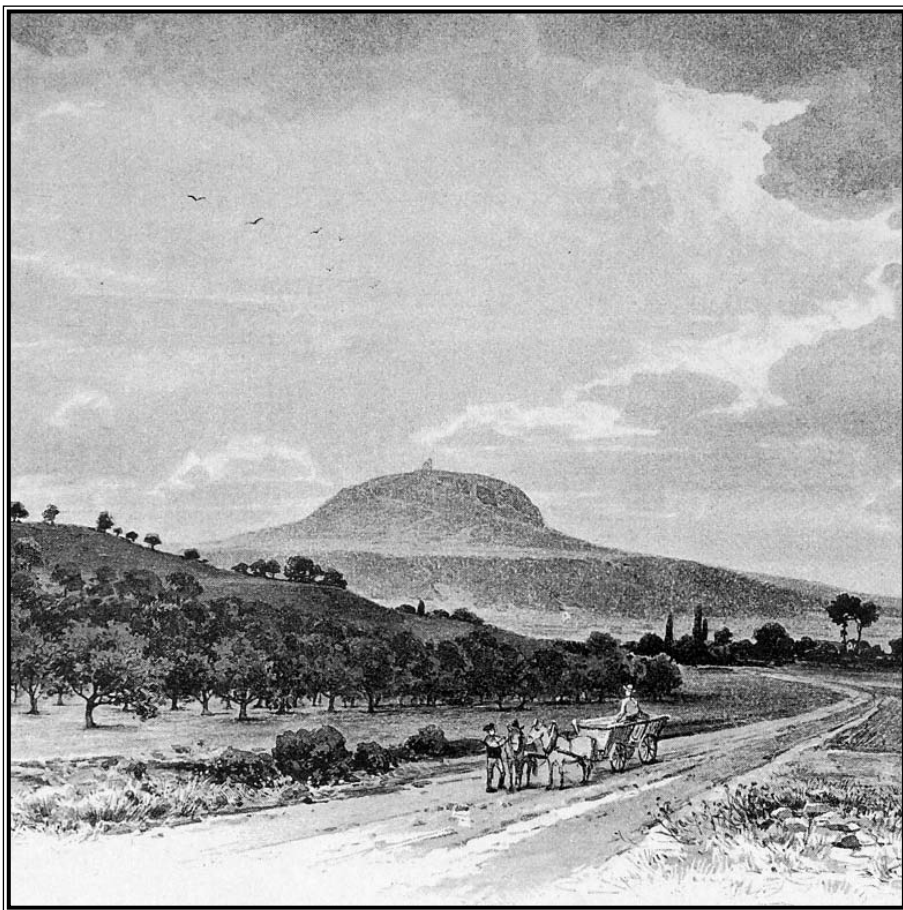
Moudrý člověk se odedávna snažil vytvořit si jakýsi „Ráj na Zemi“, vstoupit do souladu s přírodou. Tedy nikoliv ji pouze vyrabovat, nýbrž tu „svoji“ Přírodu zušlechtit: například výsadbou vhodných rostlin, citlivou regulací vodstva, chovem a ochranou živočichů, stejně jako vegetace. Příroda ho za takovou citlivost vždy odmění. Nejen hojností, ale třeba i léčivými účinky svých pramenů, rostlinných či živočišných látek. A kdyby to byl „jen“ estetický zážitek...!

Podle Dolejšího jsou alchymistické zahrady „...charakteristické nejen vlastními a specifickými geomorfologickými podmínkami a tvářností, klimatickými a životními poměry, ale též druhem rostlinstva a vegetace, která je pro ni příznačná. Tyto atributy se člověk někdy snažil násilně změnit, jindy jich ke svému užitku a harmonickému životu uprostřed Přírody geniálním způsobem využil.“ Pokud tedy máme určitou harmonickou vazbu na přírodu, alchymickou zahradu poznáme okamžitě, jakmile se v ní ocitneme. V Českém středohoří se nám to poštěstí vícekrát. Konkrétně si ona místa popíšeme vždy v patřičné pasáži, jakmile je navštívíme. Zároveň si ještě připomeňme výklad místní symboliky starých alchymistů.

Začneme na samotném okraji Českého středohoří, dle Dolejše v „...jižním rohu vějíře severní alchymické zahrady“.

Severní zahrada alchymistů

Podle zodiakální symboliky se nám tady na severu Čech ukazuje slunce ve znamení Býka a ten je navíc ve spojení s Lunou či lunární bohyní Venuší, která se tu do „severní zahrady alchymistů“, vějířovitě otevírá spolu se znamením Blíženců (vlevo), vpravo pak v souvztažnosti s nebeským Beranem.

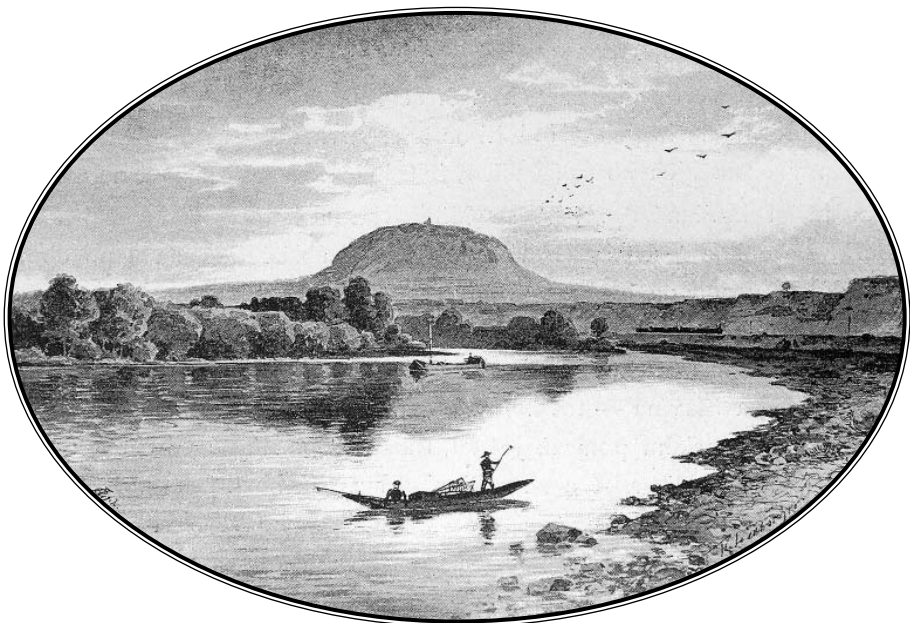
Říp - pohled z východní strany.

„Zastavme se na skok na jejím jižním hrotu, v býcím rohu, chcete-li,“ nahlíží s námi Dolejší do zdejšího Ráje, odkud můžeme – fyzicky i magicky – vstoupit přímo do Českého středohoří. „Je to oblast Džbánů, který na svém východním a severovýchodním směru přechází v rozbrázděné tabule Podřipska. Zde, nedaleko Slaného, na sever od obce Byseň, se na sprašovém svahu nacházejí zbytky velkého neolitického rondelu z doby 4000 let př. n. l. jehož skutečnou funkci odhalil a proměřil proslulý kladenský archaeoastronom ing. Z. Ministr. Podle jeho zjištění, měření a výpočtů je zřejmé, že šlo o kultovní místo chráněné palisádovým opevněním, z jehož středu bylo možné jedinečným vizírem pozorovat letní slunovrat v jeho lunárním intervalu měsíce před a měsíc po 21. červnu, což umožňovalo přípravu na oslavy, i jejich průměrné trvání. Slunce bylo možno pozorovat až po magickou horu Říp, jejíž vrcholek ozářilo při svém východu přesně v den letního slunovratu, který měl pro zemědělský lid na našem území, stejně jako jinde v čase mladší doby kamenné jak praktický, tak i magický význam.“

A pozor!

„Slunce zde mohli pozorovat, jeho fáze v souvislosti s fázemi Měsíce měřit daleko dříve a přesněji, než kněží starého Egypta, a to v době před 6000 lety.“

Tak tedy nejprve – magická hora Říp.

Pohled na Říp od severozápadu.

Staletí na Řípu i pod ním

Ve svérázně širé tektonické rovině osamělá a zdaleka viditelná čedičová kupa zvonovitého tvaru zvaná Říp (456 m) leží pět kilometrů jihovýchodně od Roudnice nad Labem. Vyrazíme-li z Prahy starou silnicí přes Horoměřice a Černého Vola směrem na Kralupy nad Vltavou, projedeme Turskem (tak notoricky známým díky zmíněné Lucké válce) a jak náš vůz stoupá stromovou alejí do kopce nad obcí, před námi se teď do slova „zjeví“ nad rovným obzorem magický zvon Řípu a za ním silueta Českého stře-dohří. Čím je obloha bezmračnější, tím lépe a ostřeji se vyloupnou z prostoru.

Památná hora Říp je díky Kosmově kronice (sepsána před rokem 1125) významně spjata s naší nejstarší mytologií, neboť právě sem měl dorazit bájný praotec Čech v čele svého kmene, rozhlédnout se po okolní zírné krajině a usadit se v této zemi „...mlékem a strdím oplývající“.

Však už z ranné historie je zde doložena stavba původní rotundy, slavnostně vysvěcené roku 1126, která byla vystavěná na paměť vítězství českého knížete Soběslava I. nad vojsky německého knížete Lothara III. Saského. Románská rotunda sv. Jiří má podkovovitou apsidu a válcovitou západní věž, která byla přistavěna právě onoho roku, kdy došlo ke křesťanskému svěcení.

Původní rotunda byla starší – a nikdo už si dnes netroufne odhadnout, z jaké doby. Její záhadní stavitelé tuhle kapličku vystavěli z opukových kvádrů a na střechu dali kamenné desky. Přestože prošla mnoha opravami, v jejích tlustých zdech se dodnes zachovala původní románská okénka, zatímco portál je relativně „moderní“: z let 1869–1881.

Uvnitř bývala kdysi akční socha sv. Jiřího při boji s drakem od B. Schellinga asi z roku 1870, kterou před časem nahradila dřevěná plastika St. Hanzlíka, představující legendární příchod Čechů na Říp. Ona původní plastika, na níž křesťan sv. Jiří symbolicky překonává pohanskou víru, zpodobněnou drakem, je nyní umístěna v kostele Narození P. Marie v Roudnici nad Labem.

Co by dnes viděl Praotec Čech

Národní památka „Hora Říp“ je podle geologů „...vypreparovaný čedičový suk“, na kterém lze sledovat vývoj jednotlivých erupcí i efuzí (= výbuchy a výlevy): od sopečného popela, přes tufové „brekcie“ až k celým balvanům.

Geologickým základem Řípu je tmavošedý čedič neobvyklého typu, kterému se říká „sodalitonefelinický“. Obsahuje příměsi olivínu a obsahuje též „tajemný“ magnetit, který způsobuje záhadné vychylování střílky kompasu. Jen si to sami zkuste!